

ПО 11 ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кред. ЕКТС / 180 годин лекції – 36 годин, семінарські – 36 годин, самостійна робота – 108 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>МКР, екзамен</i>
Розклад занять	<i>https://roz.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>https://psy.kpi.ua/blohina/ Блохіна Ірина Олександрівна, доцентка кафедри психології та педагогіки; кандидатка психологічних наук, доцентка.</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/NTQ4MDAyMTMxODcy Код курсу yr7p4nd</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» знайомить здобувачів вищої освіти із сутністю теоретичних вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій щодо закономірностей психічного розвитку на різних вікових етапах онтогенезу, методами діагностики психіки та особистості відповідно віку, сутністю вікових криз особистості та шляхи їх подолання; навичками психологічного аналізу індивідуально-психологічних відмінностей у розвитку особистості на кожному віковому етапі, діагностикою психічних процесів та різних сфер особистості (самосвідомість, мотивація тощо) із врахуванням вікових особливостей, аналізом кризових вікових періодів розвитку та їх психологічним змістом, засвоєнням основних методів здійснення психологічного аналізу конфліктних ситуацій, пов'язаних з кризовими періодами розвитку особистості, оволодінням технологією підвищення рівня психологічної культури, оволодінням навичками постановки і вирішення дослідницьких завдань в галузі вікової психології.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, психологічні закономірності навчання й виховання особистості.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є оволодіння здобувачами вищої освіти системою теоретичних знань про основні закономірності та динаміку

психічного розвитку індивіда у різні вікові періоди онтогенезу, розуміння особливостей розвитку психіки та особистості на кожному віковому етапі, змістових характеристик психологічного віку, ознайомлення із сутністю вітчизняних та зарубіжних теорій, концепцій психічного розвитку та оволодіння здобувачами вищої освіти системою теоретичних знань про механізми розвитку особистості під дією цілеспрямованих педагогічних впливів.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є **формування** у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2).

Фахових компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатність використовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (ФК 5);
- здатність поліпшувати психолого-педагогічний процес і відповідне соціальне середовище. (ФК 14);
- здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15).

Програмні результати навчання:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання, ефективність власних дій (ПРН1);
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання) (ПРН9);
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПРН13);
- відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15);
- вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та, за потреби, визначати зміст запиту до супервізії (ПРН18).

Комунікація з викладачем є невід'ємною частиною освітнього процесу як під час навчальних занять, так і в межах консультацій, що проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. З метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується classroom.google.com., електронна пошта, загальні групи в соц. мережах.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни здобувачу вищої освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» логічно пов'язана з такими дисциплінами як «Анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності», «Загальна психологія з практикумом».

Вивчення навчальної дисципліни дозволить ефективніше опановувати дисципліни циклів загальної та професійної підготовки такі як: «Психологія особистості», «Основи психологічного консультування» «Психологія сім'ї», «Основи психодіагностики» та ін.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ 1. Вікова психологія				
Тема 1.1. Вікова психологія як наука	8	2	2	4
Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології	8	2	2	4
Тема 1.3. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі	8	2	2	4
Тема 1.4. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти	8	2	2	4
Тема 1.5. Психологія раннього дитинства	8	2	2	4
Тема 1.6. Психологія дошкільного віку	8	2	2	4
Тема 1.7. Психологічні особливості молодшого школяра	8	2	2	4
Тема 1.8. Психологія особистості підлітка	15	4	4	7
Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності	10	2	2	6
Тема 1.10. Психологічна характеристика студентського періоду життя	9	2	2	5
Тема 1.11. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості	8	2	2	4
Разом за розділом 1	98	24	24	50
Розділ 2. Педагогічна психологія				
Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології	8	2	2	4
Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології	8	2	2	4
Тема 2.3. Психологія навчання	8	2	2	4
Тема 2.4. Психологія учіння	8	2	2	4
Тема 2.5. Психологія виховання	8	2	2	4
Тема 2.6. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	8	2	2	4
Разом за розділом 2	48	12	12	24
Підготовка до МКР	4	-	-	4
Підготовка до екзамену	30	-	-	30
Всього годин	180	36	36	108

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацьовувати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1 Базова література

1. Атаманчук Н. М. Вікова та педагогічна психологія: Конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр. Укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 2022. 142 с.
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23207/1/%D0%92%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Василенко Л., Савчин М. Вікова психологія : навч. посіб 5-те вид. перер. і допов. Київ : Академія. 2021. 376 с. http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/890/Savchin.pdf
3. Вікова психологія : конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. . Суми : Сумський державний університет, 2024. .190с.
https://ppst.sumdu.edu.ua/images/Konspecty_lekcij/Vikova_psychologiya_2024.pdf
4. Педагогічна психологія. навч. посіб. /О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова та ін. . Київ : ЦНЛ, 2019. 168 с.
5. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / В. М. Поліщук. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29700/1/V_Polishchuk_WPP_IL.pdf

4.2 Допоміжна література:

1. Бех І. Д. Особистість у віковому онтогенез. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 1. С. 36–43
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717721/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%83_%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BC%D1%83_%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D1%96.pdf
2. Вікова психологія : навч. посібник : рек. МОН України для студ. ВНЗ / О. П. Сергєєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасєка ; МОН України, Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 375, [1] с.: табл. Бібліогр.: с. 345–347
<https://ksp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/68/2021/05/%D0%92%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-3.pdf>
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2018. 111 с.
4. Донець О.І. Вік особистості в соціально-психологічному вимірі. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1, Т. 3. С. 28–33. http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/part_3/6.pdf
5. Кацавець Р. С. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Алерта, 2019. 112 с.
6. Кузікова С. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Київ.: Університетська книга, 2021.
<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052291.pdf>
7. Москаленко В.В. Генетична теорія розвитку мислення Жана Піаже у соціально-психологічному контексті. *Актуальні проблеми психології* : 36. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Фенікс, 2020. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 27. С. 200–211.
https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722840/1/27_8.pdf
8. Мухіна Л. М. Вікова та педагогічна психологія : методичні рекомендації для дистанційної та самостійної форми навчання. Миколаїв: НУК ім. адмірала Макарова, 2022. 111 с.
<https://nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2023/02/OK-16.-MR.-Vikova-ta-pedagogichna-psihologiya.pdf>
9. Павелків Р.В. Особистість у контексті морального та професійного зростання: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 192 с.
10. Пісоцький В. П., Горянська А. М. Т11 Теоретичні питання вікової психології : навчальний посібник для закладів вищої освіти; 2-е вид., випр. і доповн. / В. П. Пісоцький, А. М. Горянська. 2023. 232 с.

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0058077.pdf>

11. Поліщук В. Віковий кризовий розвиток людини: від народження до дорослості: навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2020. 459 с.

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33302/6/V_Polishchuk_VKRL_2020_IL.pdf

12. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2020. 418 с.

https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Prykhodko_Yurchenko_2020_PSYKHOL-SLOVNYK-DOVIDNYK_tytul_zmist.pdf

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СРС)
1	Тема 1.1. Вікова психологія як наука Лекція 1. Предмет вікової психології. Завдання вікової психології. Методологічні завдання (рушійні сили психічного розвитку людини; співвідношення навчання і розвитку; проблема вікової періодизації тощо). Теоретико-пізнавальні завдання (збільшення знань про загальні закономірності та механізми розвитку психіки дитини; розробка понятійного апарату тощо). Практичні завдання (організація оптимальних форм дитячої діяльності та спілкування; проблема психологічної допомоги в періоди різних вікових криз; гуманізація навчально-виховного процесу; проблема важких дітей). Галузі вікової психології: дитяча психологія, психологія молодшого школяра, психологія підлітка, психологія ранньої юності, психологія дорослої людини, геронтопсихологія (психологія старості). Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками. Методологічні принципи та методи вікової психології. Класифікація методів вікової психології. Група методів за ціллю і задачами дослідження: 1) описові (неекспериментальні): спостереження; бесіда; анкета; вивчення продуктів діяльності; 2) діагностичні (вимірювальні): тести; 3) пояснювальні (експериментальні): природний експеримент; моделюючий експеримент; лабораторний експеримент; 4) перетворюючі (формулюючі): навчаючий експеримент; виховуючий експеримент. За організацією дослідження: повздовжній зріз (лонгітюдний метод), поперечний зріз. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Що є предметом вікової психології? 2. Поняття вікової психології та психології вікового розвитку, загальне і відмінне їх змісту. 3. Охарактеризуйте історичні етапи розвитку вікової психології. 4. Охарактеризуйте методи вікової психології.
2	Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології Лекція 2. Концепції пояснення джерел психічного розвитку: біогенетична; соціогенетична; двофакторний підхід. Напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології. Психоексперимент про закономірності психічного розвитку. Критерії виділення стадій психосексуального розвитку. Розвиток особистості на основі 4 джерел напруження. Е. Еріксон. Розвиток особистості як закономірна зміна етапів на кожному з яких

	відбувається якісне перетворення внутрішнього світу і поведінки людини. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. Біхевіоризм про особливості розвитку дитини. Основні положення теорії соціального научіння. Три способи формування поведінки: позитивне і негативне підкріплення, покарання, відсутність підкріплення. Гуманістична психологія про закономірності дитячого розвитку. Культурно-історична концепція. Основна закономірність онтогенезу психіки: інтеріоризація дитиною структури її зовнішньої, соціально – символічної (спільної з дорослим і опосередкованої знаками) діяльності. Суть і зміст культурного розвитку поведінки. Виховання як штучне оволодіння природними процесами розвитку. Психологія ставлення про закономірності дитячого розвитку. Розвиток людини як формуванням її видів ставлення. Види і характер ставлення. Розвиток ставлення. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризуйте особливості поглядів на психічний розвиток у психоаналізі. 2. Опишіть закономірності дитячого розвитку згідно з поглядами представників гуманістичної психології. 3. Охарактеризуйте діяльнісний підхід до аналізу психіки дитини.
3	Тема 1.3. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі Лекція 3. Категорія розвитку у психології. Зміст категорії розвитку: форми, властивості, критерії та закони розвитку. Специфіка та показники психічного розвитку людини. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Основні чинники та рушійні сили психічного розвитку: біологічний, середовищний, активність особистості. Рівні психічного розвитку. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку. Змістовна сутність психічного розвитку (боротьба внутрішніх суперечностей): суперечність між новими потребами, цілями, прагненнями суб'єкта і можливостями їх задоволення; суперечність між збільшенням вимог з боку суспільства, новими видами діяльності; суперечність між рівнем психічного розвитку суб'єкта (його фізичними і психічними можливостями) і застарілими формами стосунків із оточенням, місцем в системі суспільних взаємин. Основні закономірності психічного розвитку дитини: детермінованість; диференціація та інтеграція; поєднання процесів еволюції та інволюції; наступність розвитку; циклічність; гетерохронність (нерівномірність); сензитивність окремих періодів; кризовий характер окремих вікових періодів. Проблема вікової періодизації психічного розвитку людини. Періодизації розвитку на підставі зовнішнього критерію; періодизації розвитку за одним внутрішнім критерієм розвитку; періодизації розвитку за кількома ознаками дитячого розвитку. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати закони розвитку. 2. Розкрити значення біологічних та соціальних факторів психічного розвитку. 3. Охарактеризувати рушійні сили психічного розвитку.
4	Тема 1.4. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти Лекція 4. Пренатальний період розвитку. Психічний розвиток новонародженої дитини. Анатомо-фізіологічна характеристика в період новонародженості. Криза новонародженості. Фаза новонародженого. Соціальна ситуація розвитку новонародженого. Основні новоутворення: розвивається акт сприймання, з'являється наслідування та акт пізнання, зорові та слухові зосередження, активний інтерес до оточення, комплекс пожвавлення (емоційна і рухова реакція на обличчя матері). Немовлята. Загальна характеристика анатомо-фізіологічного

	розвитку немовляти. Соціальна ситуація розвитку. Основна суперечність періоду немовляти. Провідна діяльність періоду немовляти. Основні новоутворення: емоційно забарвлене самовідчуття, автономне мовлення, поведінка за уявленням, первинне усвідомлення психологічної спільності, усвідомлення “ми”, розвивається уявлення про власне тіло, фізична емансипація. Криза першого року життя. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати кризу новонародженості. 2. Охарактеризувати основні новоутворення в період новонародженості. 3. Охарактеризувати форми спілкування протягом першого року. 4. Охарактеризувати кризу першого року життя.
5	Тема 1.5. Психологія раннього дитинства Лекція 5. Фізичний та нервово-психічний розвиток. Оволодіння прямою ходою та практичне засвоєння простору. Соціальна ситуація розвитку. Предметно-маніпулятивна діяльність як провідна в ранньому дитинстві. Пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. Формування наочно-дійового мислення та мисленнєвих операцій. Основні етапи мовленнєвого розвитку в ранньому дитинстві. Специфіка спілкування. Особливості емоційної сфери. Розвиток здатності до довільної саморегуляції. Становлення елементарної самосвідомості, формування образу "Я" й первинної статеві ідентичності. Новоутворення раннього дитинства. Симптомокомплекс кризи 3 років. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку дитини раннього віку. 2. Охарактеризувати пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. 3. Охарактеризувати симптомокомплекс кризи 3 років.
6	Тема 1.6. Психологія дошкільного віку Лекція 6. Анатомо-фізіологічний розвиток. Соціальна ситуація розвитку дошкільнят. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність. Види гри. Продуктивні види діяльності дитини дошкільного віку — зображувальна, конструкторська, музична. Центральні новоутворення дошкільного віку: нова внутрішня позиція, підпорядкування мотивів, самооцінка і усвідомлення свого місця у системі суспільних стосунків. Розвиток пізнавальних психічних процесів, емоційно-вольової та мотиваційної сфери. Розвиток самосвідомості й самооцінки дошкільника. Формування першого дитячого світогляду та первинних морально-етичних понять. Криза трьох років. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати провідну діяльність дошкільнят. 2. Проаналізувати продуктивні види діяльності дитини дошкільного віку. 3. Навести приклади стилів спілкування батьків з дітьми та їх вплив на психосоціальний розвиток дітей.
7	Тема 1.7. Психологічні особливості молодшого школяра Лекція 7. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку молодшого школяра. Криза 6-7 років. Новоутворення кризи 7 років: виникнення особистої свідомості — самосвідомості; виникнення конкретної самооцінки; внутрішня позиція школяра; переживання соціальної компетентності і потреба в ній; узагальнення переживань, інтелектуалізація афекта; потреба в новій життєвій позиції; простір внутрішнього світу (уява, рефлексія тощо); диференціація Я-реального і Я-ідеального; новий рівень довільності поведінки; перехід від емоцій до почуттів. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Навчання як провідна діяльність;

	мотиви учіння. Основні психологічні новоутворення молодшого шкільного віку. Психологічна готовність до навчання у школі. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати кризу 6 -7 років. 2. Охарактеризувати роль особистості учителя у навчанні й вихованні молодшого школяра. 3. Дати психологічну характеристику пізнавальної сфери молодшого школяра.
8, 9	Тема 1.8. Психологія особистості підлітка Лекція 8. Лекція 9. Особливості фізичного і фізіологічного розвитку підлітка. Статеве дозріванням. Вплив статевого дозрівання на появу почуття власної дорослості, появу інтересу до представників протилежної статі, пробудження нових романтичних почуттів і переживань. Акселерація. Криза пубертатного періоду розвитку. Основні підходи до розуміння і пояснення сутності кризи підліткового періоду: біологічний, психосексуальний, соціальний, когнітивний. Соціальна ситуація розвитку підлітка. Проблема визначення провідної діяльності підліткового періоду. Основні підходи: суспільно-корисна діяльність; суспільно-значуща діяльність; інтимно-особистісне спілкування. Новоутворення підліткового періоду: почуття дорослості, потреба в самореалізації та суспільному визнанні, прагнення до самоствердження, моральний характер самосвідомості, вміння підпорядковуватись нормам колективного життя. Девіантна поведінка у підлітковому віці. Протиріччя підліткового віку. Виникнення акцентуацій характеру та дезадаптивних форм поведінки. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати особливості фізичного і фізіологічного розвитку підлітка. 2. Проаналізувати особистісний розвиток підлітка. 3. Дати характеристику новоутворенням підліткового періоду.
10	Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності Лекція 10. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку у період ранньої юності. Завершення фізичного дозрівання організму. Криза ідентичності як нормативна криза юності. Соціальна ситуація розвитку у ранньому юнацькому віці. Основні напрямки виявлення нової соціальної ситуації розвитку у період ранньої юності: переосмислення власної значущості в системі соціальних відносин; пошук сенсу життя; зорієнтованість на здобуття статусу самостійної дорослої людини; потреба в особистісному та професійному самовизначенні. Спілкування з однолітками як чинник соціалізації в ранньому юнацькому віці. Учбово–професійна діяльність як провідна діяльність раннього юнацького періоду. Центральні новоутворення раннього юнацького віку: комплекс новоутворень, пов'язаних із самовизначенням; комплекс новоутворень, пов'язаних із народженням «життєвої перспективи»; комплекс новоутворень, пов'язаних із розвитком мотиваційної сфери; комплекс новоутворень, пов'язаних із оформленням моральної сфери. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати розвиток психічних функцій у ранньому юнацькому віці. 2. Проаналізувати провідну діяльність у ранньому юнацькому віці. 3. Дати характеристику показникам соціально-психологічної готовності випускника

	школи до самостійного життя.
11.	Тема 1.10. Психологічна характеристика студентського періоду життя Лекція 11. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку у період пізньої юності – ранньої дорослості. Основні підходи щодо означення стадіального виміру студентського періоду генези життя людини. Соціальна ситуація розвитку у студентські роки. Провідна діяльність студентського періоду розвитку. Характерні ознаки навчально-професійної діяльності як провідної діяльності протягом студентського періоду життя. Основні тенденції психічного розвитку студентства. Психологічні кризи студентського періоду розвитку. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати розвиток психічних функцій у пізньому юнацькому віці. 2. Проаналізувати соціальну ситуацію розвитку у студентські роки. 3. Охарактеризувати кризи студентського віку.
12	Тема 1.11. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості Лекція 12. 1. Психологічні особливості розвитку людини у період молодості: - молодість та її онтогенетичні характеристики; - соціальна ситуація розвитку; - провідна діяльність у період молодості; - центральні вікові новоутворення у період ранньої зрілості; - вікова криза молодості 2. Психологічні особливості періоду зрілості (акме): - соціальна ситуація розвитку у період зрілості; - професійна діяльність як провідна діяльність у період зрілості; - новоутворення періоду зрілості; - криза середнього віку 3. Психологічні особливості періоду пізньої зрілості (геронтогенезу): - соціальна ситуація розвитку у старості; - психічні зміни у розвитку людини у період пізньої зрілості; - криза похилого віку Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати особистісний та психосоціальний розвиток дорослої людини. 2. Проаналізувати специфіку вікових криз періоду молодості. 3. Дати характеристику основним кризам дорослості. 4. Розкрити фактори, що впливають на формування стратегії ставлення до старіння. 5. Проаналізувати проблеми та переживання людей старого віку. 6. Назвати зміни психічної діяльності в період старості.
13	Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології Лекція 13. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи педагогічної психології. Виникнення та розвиток педагогічної психології. Методологічні основи педагогічної психології. Сучасний стан розвитку педагогічної психології. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати сучасний стан розвитку педагогічної психології. 2. Проаналізувати методологічні основи педагогічної психології. 3. Дати характеристику основним напрямкам розвитку педагогічної психології.
14	Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології

	Лекція 14. Предмет і завдання педагогічної психології як науки. Методи педагогічної психології та їх використання в управлінні навчально-виховного процесом. Лонгитюдний метод та його застосування у педагогічній психології. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати завдання педагогічної психології. 2. Проаналізувати методи педагогічної психології. 3. Охарактеризувати зв'язок педагогічної психології з іншими науками.
15	Тема 2.3. Психологія навчання Лекція 15. Загальна характеристика процесу навчання. Поняття про навчання. Суттєві ознаки процесу навчання. Проблема психічного розвитку у процесі навчання. Класифікація видів навчання: традиційне та інноваційне навчання, проблемне навчання; програмоване навчання. Теорія поетапного формування розумових дій і понять. Концепція розвивального навчання. Формування понять у процесі навчання. Види понять. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати психологічні механізми навчання. 2. Проаналізувати теорії навчання. 3. Дати характеристику психологічним основам розвиваючого навчання.
16	Тема 2.4. Психологія учіння Лекція 16. Загальна характеристика учбової діяльності. Учіння як діяльність Структура учбової діяльності: мотивація; учбові задачі у певних ситуаціях у різних за формою завданнях; учбові дії (предметні та допоміжні); контроль, що переходить у самоконтроль; оцінка, що переходить у самооцінку. Мотиваційний компонент учбової діяльності. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування. Операційний компонент учбової діяльності. Контроль і самоконтроль у структурі учбової діяльності. Змістовний компонент учбової діяльності. Формування і розвиток навичок Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати учіння як діяльність. 2. Проаналізувати особливості опанування учнями навчальної діяльності. 3. Дати характеристику основним причинам неуспішності.
17	Тема 2.5. Психологія виховання Лекція 17. Загальне поняття про психологію виховання. Предмет і завдання психології виховання. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання. Методологічні та методичні принципи виховання. Закономірності виховного впливу. Основні фактори і психологічні умови ефективного виховання. Психологічні вимоги до форм і методів виховання на різних вікових етапах. Критерії та рівні вихованості особистості. Виконання здобувачами вищої освіти модульної контрольної роботи. Завдання на СР: 1. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати предмет і завдання психології виховання. 2. Проаналізувати психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості. 3. Дати характеристику поняттю «моральність».
18	Тема 2.6. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя

	Лекція 18. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Структура педагогічної діяльності. Стили педагогічної діяльності. Стили педагогічного спілкування. Загальна характеристика особистості учителя. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. Педагогічні здібності та уміння вчителя. Психологічні вимоги до особистості педагога. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду. Завдання на СР: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати функції і педагогічні уміння. 2. Проаналізувати психологічні вимоги до особистості педагога. 3. Дати характеристику поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.
--	---

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять: система **семінарських (практичних)** дає можливість вирішення таких основних завдань:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;
- володіння здобувачами вищої освіти методами психодіагностики;
- ознайомлення і практичне оволодіння навичками застосування та інтерпретації результатів;
- здатність формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію;
- здатність презентувати результати власних досліджень усно і письмово, за допомогою мультимедійних засобів;
- здатність самостійно обирати й застосовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій для психологічного дослідження;
- здатність аналізувати й оцінювати достовірність одержаних результатів психологічних досліджень, формулювати на їх основі аргументовані висновки та рекомендації;
- здатність бути критичним і самокритичним.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СРС)
1	Тема 1.1. Вікова психологія як наука <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Предмет і завдання вікової психології. 2. Історія виникнення і розвитку вікової психології. 3. Методи вікової психології. а. спостереження: визначення мети, організація проведення, фіксація отриманих результатів; б. бесіда: мета, умови застосування, підготовка до проведення, врахування вікових особливостей; с. анкетування: види анкет, форми запитань, правила проведення і обробки, доцільність використання; д. експеримент: мета, правила організації, особливості експериментальних досліджень у віковій та педагогічній психології. Завдання на СР: 1. Поняття вікової психології та психології вікового розвитку, загальне і відмінне їх змісту. 2. Охарактеризуйте історичні етапи розвитку вікової психології. 3. Охарактеризуйте методи вікової психології.
2	Тема 1.2. Основні напрямки зарубіжної та вітчизняної вікової психології <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Психодіагностика про закономірності психічного розвитку

	2. Стадії психосексуального розвитку. 3. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. 4. Основні положення теорії соціального навічання. 5. Уявлення про закономірності дитячого розвитку в гуманістичній психології. 6. Культурно-історична концепція. 7. Психологія ставлення про закономірності дитячого розвитку. Завдання на СР: 1. Охарактеризуйте закономірності розвитку інтелекту згідно з генетичною психологією. 2. Охарактеризуйте діяльнісний підхід до аналізу психіки дитини. 3. Порівняйте стадії розвитку в психоаналізі та в концепції Е. Еріксона 4. В чому полягає особливість культурного розвитку поведінки (Культурно-історична концепція)?
3	Тема 1.3. Характеристика розвитку психіки в онтогенезі <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Умови і причини розвитку психіки в онтогенезі. Що є показником рівня психічного розвитку? 2. Основні закономірності психічного розвитку дитини. 3. Порівняйте функціональний і стадіальний типи розвитку. В чому полягає їх генетичний взаємозв'язок? 4. Проблема рушійних сил психічного розвитку. 5. Чи можна пояснити динаміку вікового розвитку враховуючи лише два фактори: генетичний і соціальний? 6. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку. 7. Поняття провідної діяльності. 8. Проблема вікової періодизації психічного розвитку людини. 9. Чи можна вважати кризові періоди розвитку закономірним явищем? Завдання на СР: 1. Як пов'язані між собою діяльність дитини та її психічний розвиток? Чи відрізняється провідний тип діяльності від домінуючого? Аргументуйте відповідь. 2. Чому у період вікової кризи можуть спостерігатися зниження темпів розвитку, негативні або регресивні зміни? Поясніть свою думку. 3. У чому сутність гетерохронності розвитку? Які життєві труднощі може завдати дитині це явище? Наведіть приклади. 4. Чому не існує єдиного підходу до розв'язання проблем вікової періодизації? 5. У чому полягає змістова сутність інтегративних періодизацій вікового розвитку людини?
4	Тема 1.4. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Загальна психофізіологічна характеристика дитини першого року життя. 2. Новонародженість (0-2 місяці) як кризовий період. 3. Період немовляти як фаза стабільного розвитку: a. розвиток спілкування і мовлення; b. розвиток сприймання та інтелекту; c. розвиток рухових функцій та дій з предметами 3. Дозрівання, навчання і психічний розвиток на першому році життя. 4. Психічні новоутворення періоду немовляти. 5. Криза 1-го року. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей новонароджених та немовлят 2. Зображення графічної схеми вивченого матеріалу за означеною темою. Завдання на СР: 1. Перевагою чи недоліками розвитку дитини є незначна кількість вроджених форм поведінки? 2. Які дії матері спричиняють утворення шкідливих звичок у дитини?

	3. Чому різні психологи називають різний часовий термін періоду новонародженості (одні називають 10 днів, інші – 1–2 місяці)? 4. Чи є дитина істотою соціальною від народження? 5. Якою є роль дорослого на ранніх етапах онтогенезу?
5	Тема 1.5. Психологія раннього дитинства <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Загальна психофізіологічна характеристика дитини раннього віку. 2. Соціальна ситуація розвитку. 3. Провідна діяльність в ранньому дитинстві. 4. Пізнавальний розвиток дітей 1-3 років. 5. Особливості емоційної сфери дитини раннього віку. 6. Симптомокомплекс кризи 3 років. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей дітей раннього віку. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Педагоги вважають, що у дітей раннього віку не повинно бути великого різноманіття іграшок. Чому? 2. Як можна організувати предметну діяльність дітей? 3. Чому дитина спокійно грається з іграшками у присутності дорослого і втрачає до них інтерес, переживаючи негативні емоції, після того як дорослий піде? 4. Чому діти, отримуючи нову іграшку, радіють їй, а потім ламають? 5. Чи можна знизити емоційне напруження, афективність поведінки дитини у період кризи 3-х років?
6	Тема 1.6. Психологія дошкільного віку <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Загальна психофізіологічна характеристика дитини дошкільного віку. 2. Соціальна ситуація розвитку дошкільнят. 3. Провідна діяльність в дошкільному віці. 4. Види гри та її структура. 5. Соціалізація дошкільнят. 6. Розвиток пізнавальних психічних процесів, емоційно-вольової та мотиваційної сфери. 7. Розвиток самосвідомості й самооцінки дошкільника. 8. Симптомокомплекс кризи 6/7 років. 9. Проблема соціально-психологічної готовності дитини до навчання в школі. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей дітей дошкільного віку. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Доведіть, що гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку. Які новоутворення закладаються у грі і отримують свій розвиток? 2. Як протягом дошкільного віку змінюється співвідношення наочно-дійового і наочно-образного мислення у психіці дитини. Наведіть приклади. 3. Чому діти дошкільного віку знають правила поведінки, але все одно порушують їх?
7	Тема 1.7. Психологічні особливості молодшого школяра <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Анатомо-фізіологічний та психічний розвиток молодших школярів. 2. Соціальна ситуація розвитку. 3. Провідна діяльність молодшого школяра. Як змінюється співвідношення домінуючої та провідної діяльності у молодшому шкільному віці? 4. Чи можна стверджувати, що в період молодшого шкільного віку найбільш активно розвивається когнітивна сфера дитини? Обґрунтуйте свою відповідь. 5. Міжособистісні відносини з дорослими і однолітками

	6. Криза 6 -7 років. 7. Основні новоутворення молодшого школяра. Чи можна новоутворення у розвитку мислення молодших школярів вважати передумовою особистісного розвитку дитини? Відповідь аргументуйте. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей молодших школярів. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Проаналізуйте суперечності, що простежуються у психічному розвитку молодших школярів. Як вони враховуються при підготовці дитини до школи? 2. За якими ознаками можна судити про якісні змінення пізнавальних процесів (сприймання, пам'ять, уява, мовлення, мислення) у молодших школярів? 3. Чи змінюються мотиви поведінки дитини молодшого шкільного віку порівняно із дошкільником? Наведіть приклади. 4. В чому причина випередження розвитку інтелектуальних можливостей молодших школярів порівняно із особистісними? 5. Як впливають дії вчителя на характер взаємовідносин учнів початкової школи?
8	Тема 1.8. Психологія особистості підлітка <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку. 2. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка і її вплив на його психологічні особливості і поведінку. 3. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка. 4. Психологічні особливості розвитку особистості у підлітковому віці. 5. Перебудова учбової діяльності. Розвиток пізнавальних процесів. 6. Психічні новоутворення підліткового віку. 7. Розвиток особистості і криза переходу до юності. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей підлітків. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Охарактеризуйте протиріччя між зростаючою самостійністю та можливостями її реалізації. 2. Чи можна пояснити специфіку кризи підліткового періоду лише особливостями статевого дозрівання? Аргументуйте відповідь. 3. Чому в підлітковому віці змінюється ставлення дитини до школи і учбової діяльності? Чи можна цьому запобігти?
9	Тема 1.8. Психологія особистості підлітка <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Відмінності у поведінці старших і молодших підлітків. 2. Засоби самоствердження у хлопців та дівчат підліткового віку. 3. Вплив темпераменту підлітка на особливості його поведінки. 4. Причини поведінки, що відхиляється від норми, «складних» підлітків. 5. Помилки в сімейному вихованні та появі поведінки, що відхиляється від норми. 6. Проаналізуйте поведінковий симптомокомплекс вікової кризи підліткового періоду. Чи можна уникнути негативних реакцій у поведінці підлітків? <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей підлітків. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Чому деяким підліткам важко керувати своєю поведінкою, стримувати афективно-імпульсні реакції і здійснювати саморегуляцію?

	2. Проаналізуйте детермінанти психічного розвитку підлітків. Які з них є найбільш значимими в цей період? 3. Чи можна говорити про етапи вікового розвитку в межах підліткового періоду? Обґрунтуйте свою думку. 4. В чому проявляється специфіка соціальної ситуації розвитку підлітків? Наведіть приклади. 5. Визначте чи існують суттєві відмінності у змісті і характері спілкування підлітків з однолітками та дорослими?
10	Тема 1.9. Психологічні особливості розвитку у період ранньої юності <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Загальна характеристика ранньої юності. 2. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток старшокласника. 3. Формування особистості старшокласника. 4. Спілкування та дружба в юнацькому віці. 5. Розвиток інтелекту в юнацькому віці. 6. Формування професійних інтересів. Особливості профорієнтації старшокласників. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей юнаків. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. В західній (переважно американській) психології виділяється «тінейджерський» період розвитку, що об'єднує підлітковий і ранній юнацький вік (13–19 років). Визначте позитивні і негативні сторони цієї позиції. 2. Чи змінюється співвідношення факторів психічного розвитку в юнацькому віці порівняно з підлітковим? 3. Чи відрізняється почуття дорослості старшокласників від почуття дорослості підлітків? У чому це виявляється? 4. Чому світогляд визначається як нова якість психіки саме в період ранньої юності?
11	Тема 1.10. Психологічна характеристика студентського періоду життя 1. Загальна характеристика періоду пізньої юності. 2. Охарактеризувати розвиток психічних функцій у пізньому юнацькому віці. 3. Проаналізувати соціальну ситуацію розвитку у студентські роки. 4. Охарактеризувати провідну діяльність студентського періоду. 5. Охарактеризувати кризи студентського віку. 6. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя. <u>II. Практична частина:</u> 1. Методи дослідження психологічних особливостей студентів. 2. Розв'язання психологічних задач. Завдання на СР: 1. Чи відрізняються методи дослідження юнаків та юначок за формою і змістом від аналогічних методів дослідження інших вікових періодів? 2. Визначте характерні ознаки навчально-професійної діяльності як провідної діяльності протягом студентського періоду життя.
12	Тема 1.11. Психологічні особливості розвитку людини у період зрілості <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Загальна характеристика дорослості. Періодизація психічного розвитку дорослої людини. 2. Розвиток пізнавальних психічних процесів і емоційної сфери. 3. Особистісний та психосоціальний розвиток. 4. Основні сторони життя в періоді дорослості. 5. Специфіка вікових криз періоду молодості та зрілості. 6. Кризи дорослості. 7. Теорії старіння і старості.

	8. Соціальна ситуація розвитку людини в старості. 9. Психічне старіння і типи старості. <u>II. Написання самостійної роботи.</u> <i>1 варіант.</i> Написати порівняльну характеристику ставлення до старості, поширене у нашому суспільстві, зі стереотипами старіння в інших культурах. Які етичні проблеми пов'язані з вмиранням і смертю? <i>2 варіант</i> Виділіть основні напрямки роботи психолога з людьми періоду пізньої дорослості. Як ви тлумачите слово «мудрість». Це вікове чи особистісне утворення? <i>3 варіант</i> 1. Виділіть основні завдання розвитку у старості. 2. Розкрийте особливості емоційної сфери людей похилого віку. <i>4 варіант</i> 1. Назвіть основні чинники незадоволення старістю. 2. Розкрийте значення сім'ї для людини похилого віку. Завдання на СР: 1. Особливості спілкування у період зрілості. 2. Чим обумовлюється спосіб життя людей похилого віку? Відповідь аргументуйте. Наведіть приклади. 3. Чи можна сказати, що старість і старіння – це явище скоріше соціальні, ніж фізіологічні? 4. Що таке ейджизм? Як саме цей феномен позначається на соціальних зв'язках старої людини?
13	Тема 2.1. Вступ до педагогічної психології <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Основні напрямки педагогічної психології. 2. Сучасний стан розвитку педагогічної психології. 3. Виникнення та розвиток педагогічної психології. 4. Чим відрізняються предмет вивчення педагогічної психології та предмет педагогіки? 5. Чи було виникнення педагогічної психології закономірним явищем розвитку психологічної науки? Чому? 6. Методологічні основи педагогічної психології. Завдання на СР: 1. В чому полягає зв'язок педагогічної психології із педагогічною діяльністю вчителя? 2. Прокоментуйте висловлювання К.Д.Ушинського : «Якщо педагогіка хоче виховувати людину у всіх відношеннях, то вона повинна насамперед пізнати її також в усіх відношеннях». Як дане твердження відображує специфіку педагогічної психології?
14	Тема 2.2. Теоретичні основи педагогічної психології <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Предмет і завдання педагогічної психології як науки. 2. Методологічні принципи педагогічної психології. 3. Методи педагогічної психології та їх використання в управлінні навчально-виховного процесом : - спостереження; - експеримент; - аналіз результатів (продуктів) діяльності; - методи опитування; - метод професіографії. 4. З якими галузями психології педагогічна психологія пов'язана найбільш тісно? Чому? 5. Місце педагогічної психології в системі наук. Завдання на СР: 1. Які з методів збору фактичних даних є найбільш важливими для педагогічної психології? Аргументуйте свою думку. 2. Доведіть, що психологічна спостережливність – складова частина педагогічної

	майстерності вчителя. 3. Дайте порівняльну характеристику методів спостереження та експерименту у педагогічній психології. 4. Як Ви оціните ідею розподілу дітей за їх інтелектуальними здібностями за допомогою психологічних тестів з тим, щоб навчати їх в подальшому за навчальними програмами різної складності? Аргументуйте свою точку зору.
15	Тема 2.3. Психологія навчання <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Поняття про навчання та його психологічні механізми. 2. Теорії навчання. 3. Класифікація навчання. 4. Моделі навчання. 5. Основні характеристики навчальної діяльності. 6. Управління процесом навчання. 7. Типи мислення та умови їх формування в процесі навчання. Завдання на СР: 1. Широко розрекламований свого часу досвід навчання уві сні (гіпнопедія), як відомо, себе не виправдав. Чому? Які закономірності педагогічної психології не враховувалися у даному випадку? 2. Вчителі стверджують: якщо учень не хоче вчитися, то його неможливо навчити. Чи погоджуєтеся ви з цим? Чи буде взагалі відбуватися засвоєння знань у ситуації, коли є навчання, проте немає учіння? Який вихід із даної ситуації ви можете запропонувати? 3. Чи можна стверджувати, що індивідуальне навчання є більш ефективним порівняно із груповим? Чому? 4. Чому недостатньо отримати інформацію лише щодо правильності кінцевої відповіді? 5. За яких умов контроль виконує мотиваційну і закріплюючу функції? Наведіть приклади. Які ще функції може виконувати контроль у навчанні?
16	Тема 2.4. Психологія учіння <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Учіння як діяльність. 2. Види учіння та структура навчальної діяльності учнів. 3. Уявлення про мотивацію учіння. 4. Особливості опанування учнями навчальної діяльності. 5. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності. 6. Основні характеристики процесу засвоєння знань. 7. Неуспішність, її причини та запобігання. Завдання на СР: 1. Чи відрізняється, на вашу думку, зміст понять «засвоєння» та «учіння»? Доведіть свою думку. 2. Які види учбових дій виділяються у структурі учбової діяльності? Проілюструйте відповідь прикладом вашої профільної дисципліни. 3. Чим відрізняється співробітництво учнів від співробітництва із вчителем? Чи потрібна, на вашу думку, співпраця із однолітками при виконанні учбової діяльності? Чому? Доведіть свою думку. 4. Які із внутрішніх детермінант успішної учбової діяльності є, на ваш погляд, найбільш важливими? Чому?
17	Тема 2.5. Психологія виховання <u>I. Теоретична частина.</u> 1. Предмет і завдання психології виховання. 2. У чому полягає психологічний смисл виховання? Як це співвідноситься з позицією особистості дитини? 3. Чому у навчанні педагоги досягають більших успіхів, ніж у вихованні школярів?

	4. Що таке ефективний виховний вплив? Поясніть свою думку. 5. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості. 6. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід. Завдання на СР: 1. Чому діяльність є основою формування індивіда як особистості? 2. Як змінюється співвідношення управління і самоуправління вихованням дитини в онтогенезі? За рахунок чого? Чому це співвідношення постійно висуває проблеми у вихованні? 3. Яку роль у вихованні дитини відіграє спілкування із дорослими? Аргументуйте свою думку. 4. У чому полягають труднощі формування позитивної спрямованості особистості? Проаналізуйте причини важковиховуваності й асоціальності дитини.
18	Тема 2.6. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя <u>І. Теоретична частина.</u> 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності. 2. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. 3. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь 4. Психологічні вимоги до особистості педагога. 5. Стилi педагогічного спілкування та педагогічної діяльності. 6. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру. Завдання на СР: 1. Чи є різниця між стилем діяльності і стилем поведінки? Аргументуйте свою думку. 2. У чому психологічна причина переваги спільної діяльності порівняно із індивідуальною? Чи завжди вона спостерігається? 3. Що передбачає змінення схеми навчальної взаємодії, якщо замість схеми S – O реалізується S – S? 4. Як співвідносяться педагогічна діяльність і педагогічне спілкування?

6.Самостійна робота

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» включає:

- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації;
- ознайомлення з методиками та проведення досліджень за деякими з них.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- робота з довідковою літературою.

Види самостійної роботи здобувача освіти :

- підготовка до аудиторних занять – 74 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;
- підготовку до екзамену – 30 год.

Загалом – 108 год.

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача вищої освіти формують: робота на семінарах, вчасне виконання модульної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Здобувачам вищої освіти важливо відвідувати лекції, оскільки на них висвітлюватиметься систематизований навчальний матеріал в обсязі, достатньому для опанування дисципліни, що дасть змогу краще підготуватись до семінарських занять і в цілому опанувати дану дисципліну. Відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно. Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. Пропуск семінарського заняття не дає можливість отримати здобувачу вищої освіти бали у семестровий рейтинг. Разом з тим, здобувач вищої освіти, який пропустив семінарські заняття з поважної причини і має необхідний документ, що підтверджує відсутність (наприклад, довідку від лікаря), може здати підготовлену доповідь викладачу під час консультацій або під час перерви у навчальному занятті і отримати не більше половини максимального вагового балу, що передбачений за участь в семінарі. Графік консультацій доступний на сайті кафедри психології та педагогіки, але викладач сам призначає здобувачам вищої освіти час консультації в індивідуальному порядку.

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни (силабусом), доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології та педагогіки.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, пов'язаних з навчанням. Бажано, щоб на семінарському занятті здобувач вищої освіти використовував підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія». Тематика лекцій наведена у робочій програмі дисципліни. Завдяки використанню **пояснювально-ілюстративного методу** здобувачі вищої освіти отримують знання, слухаючи лекцію, розповідь. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах **репродуктивного (відтворювального)** мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації, викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків. Метод **проблемного викладення матеріалу**, коли, використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання, дає змогу здобувачам вищої освіти ніби стати свідками і співучасниками наукового пошуку.

На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з предмету. Тематика семінарських занять наведена у робочій програмі дисципліни. Програмою курсу передбачено форми роботи: виступ за темою індивідуального (групового) завдання-кейса у формі презентації; виступ-інформування за темами семінарських занять; семінар з індивідуальною та групою роботою. На семінарських заняттях застосовуються **методи і форми роботи**: робота парами, тріадами, круглий стіл, ситуаційні задачі; групові дискусії при вивченні проблемних питань (розгляд кейсів, обговорення).

Готуючись до семінарських занять, здобувач вищої освіти має чітко усвідомлювати зміст запитань, дати розгорнуту відповідь на них. Під час семінарських занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання здобувачів вищої освіти з теми семінарського заняття. Використовуючи **репродуктивний метод** (застосування вивченого на основі зразка або правила), забезпечується

алгоритмічна діяльність здобувачів освіти. Така діяльність характеризується відповідністю інструкціям, розпорядженням, правилам в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти: опрацювання лекційного матеріалу (конспект лекцій з дисципліни). Підготовка до семінарських занять: самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу; самостійне опрацювання питань для підготовки до занять, самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) в бібліотеках та в електронному вигляді (в мережі INTERNET). В процесі застосування **частково-пошукового методу** навчання процес мислення здобувачів вищої освіти набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або ж самі здобувачі на основі роботи з навчальними посібниками та підручниками. Використання **дослідницького методу** дозволяє самостійно вивчати літературу, вести спостереження, виконувати інші пошукові дії.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи.

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ здобувача вищої освіти із доповіддю або повідомленням, участь у обговоренні питань на семінарських заняттях тощо. Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрядження із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної честі НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: **опитування за темою заняття, виконання завдань**

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних навчальних планів згідно графіка навчального процесу.

Семестровий контроль: **екзамен**

PCO з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», семестровий контроль з якої передбачено у вигляді екзамену, розроблено за типом PCO-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру;
 - 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;
 - 2) складання модульної контрольної роботи;
- екзаменаційної.

Оцінювання та контрольні заходи

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться на основі рейтингової системи відповідно ПОЛОЖЕННЯ про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського

https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf

За встановленими в PCO критеріями та результатами заходів поточного контролю здобувачів проводиться календарний контроль, порядок проведення якого визначено у Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського. <https://osvita.kpi.ua/node/32>

Викладач оцінює роботу здобувач вищої освіти на кожному семінарському занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на семінарських заняттях виставляється викладачем під час першого і другого календарного контролю – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Рейтинг здобувача вищої освіти станом на 8-й тиждень (за результатами роботи на 8 семінарських заняттях) і 14-й тиждень (за результатами роботи на наступних 15-16 семінарських заняттях) навчання повідомляється здобувачу вищої освіти на занятті чи в особистому кабінеті електронного кампусу.

Модульна контрольна робота (МКР) складається з 14 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни. МКР проводиться за допомогою гугл-тестів на останній (передостанній) лекції. Доступ до МКР надається здобувачам вищої освіти лише під час лекції. Перескладати МКР не можна.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» представлені у Додатку 1.

Здобувач вищої освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувач освіти а з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам вищої освіти

Вивчення курсу «Вікова та педагогічна психологія» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття здобувач вищої освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись зі змістом матеріалу підручника. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений здобувач вищої освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач вищої освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо здобувач вищої освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань,

досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача вищої освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено к.психол. н., доцентом Блохіною Іриною Олександрівною

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 15 від 31.05.2024 р.)

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 9 від 26.06.2024 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

РСО з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія», семестровий контроль з якої передбачено у вигляді екзамену, розроблено за типом РСО-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру;

- 1) робота на семінарських (практичних) заняттях;

- 2) складання модульної контрольної роботи;

- екзаменаційної.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських заняттях:

Максимальна кількість балів складає 36 (максимальна кількість балів на 1 занятті – 2):

активна участь у проведенні заняття; надання повної, аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слушними доповненнями відповідей інших здобувачів освіти у процесі дискусії Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.	2
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	1
відсутність відповіді, ухилення від участі у семінарському занятті	0

2. Виконання модульної контрольної роботи

На 15-16 тижні семестру здобувачі освіти виконують модульну контрольну роботу. МКР виконується на передостанньому лекційному занятті. Модульна контрольна робота містить 14 тестових питань, кожне питання містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача здобувача освіти – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку здобувача освіти) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Максимальна кількість балів складає 14 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Всі тестові завдання виконано правильно (кожне з 14)	14
Вірно виконано більше 60% тестових завдань	8-13
Вірно виконано менше 60% тестових завдань	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів стартової складової:

$$RC = 36 + 14 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала навчальної дисципліни складає $R = RC + RE = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 60% від RC.

Умови допуску до семестрового контролю: здобувачі освіти, які не виконали всіх передбачених силабусом завдань й мають рейтинг нижче 60% до екзамену – **не допускаються**.

Семестровий контроль:**3. Складання екзамену: виконання екзаменаційної контрольної роботи**

Здобувачі освіти, які виконали умови допуску, виконують екзаменаційну роботу.

Екзаменаційна контрольна робота:

Екзаменаційна контрольна робота складається з 50 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни та виконується письмово - за допомогою гугл-тестів, доступ до ЕКР надається здобувачам освіти лише під час проведення екзамену. Кожне питання ЕКР містить 3-4 варіанти відповіді, серед яких правильною є лише одна. Задача здобувача освіти – уважно прочитати питання та варіанти відповідей, обрати один варіант відповіді (правильний на думку здобувача освіти) та позначити його у будь-який зручний спосіб.

Максимальна кількість балів складає 50 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Всі тестові завдання виконано правильно (кожне з 50)	50
Вірно виконано більше 60% тестових завдань	26-49
Вірно виконано менше 60% тестових завдань	0

Для отримання відповідних оцінок (ECTS та традиційних) рейтингова оцінка (RD) переводиться згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Актуальні проблеми вікової та педагогічної психології в сучасному світі.
3. Історія виникнення і розвитку вікової та педагогічної психології.
4. Методи вікової та педагогічної психології.
5. Характеристика методів вікової та педагогічної психології за організацією дослідження.
6. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.
7. Проблема розвитку психіки в працях вітчизняних психологів
8. Основні напрямки зарубіжної вікової та педагогічної психології.
9. Взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку психіки людини.
10. Роль діяльності й спілкування в психічному розвитку дитини.
11. Основні умови та рушійні сили психічного розвитку.
12. Вікові кризи. Характеристика кризових періодів.
13. Проблема вікової періодизації.
14. Значення перших років життя дитини для подальшого розвитку особистості.
15. Загальна характеристика перших шести років життя дитини.
16. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти.
17. Психологія раннього дитинства.
18. Психологічна характеристика дошкільника.
19. Характеристика гри як провідної діяльності дошкільника.
20. Спілкування з дорослими у дітей перших шести років життя.
21. Розвиток моторики у дітей перших шести років життя.
22. Формування самооцінки у дітей перших шести років життя.
23. Специфіка психічного розвитку та особливості навчання в школі шестирічної дитини.
24. Психологічна характеристика готовності та адаптації дитини до навчання у школі.
25. Психологічні особливості початкового періоду шкільного життя дитини.
26. Учбова діяльність молодших школярів та розвиток інших видів діяльності.
27. Особливості спілкування молодших школярів.
28. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.
29. Емоційно-вольове життя молодших школярів.
30. Розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
31. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку.
32. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка і її вплив на його психологічні особливості і поведінку.
33. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка.
34. Психологічні особливості розвитку особистості у підлітковому віці.
35. Перебудова учбової діяльності, розвиток пізнавальних процесів підлітків.
36. Загальна характеристика ранньої юності.
37. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток старшокласника.
38. Формування особистості старшокласника.
39. Спілкування та дружба в юнацькому віці.
40. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.
41. Формування професійних інтересів та особливості профорієнтації старшокласників.
42. Особливості самовиховання в підлітковому та юнацькому віці.
43. Виховання підлітків і юнаків в шкільних справах.
44. Виховання підлітків і юнаків в спілкуванні з ровесниками та дорослими.
45. Характеристика поняття "важка дитина". Класифікація "важких" дітей.
46. Причини появи важких дітей і підлітків.
47. Специфіка роботи вчителя з різними категоріями важких підлітків.
48. Проблема періодизації психічного розвитку дорослої людини.
49. Психосоціальний розвиток дорослих.

50. Кризи віку дорослості.
51. Характеристика ранньої дорослості.
52. Розвиток психічних процесів у період середньої дорослості.
53. Характеристика середньої дорослості з позиції Е. Еріксона.
54. Анатомо-фізіологічні та психічні процеси старіння.
55. Характеристика кризи «Я-інтеграції».
56. Психологічні механізми формування особистості.
57. Показники і критерії вихованості, їх психологічна природа.
58. Виховне значення різних форм спілкування.
59. Виховний вплив колективу на особистість.
60. Характеристика сімейного виховання щодо його впливу на формування особистості..
61. Виховання в дошкільному і молодшому шкільному віці.
62. Виховання підлітків і юнаків.
63. Самовиховання, його завдання та структура.
64. Основні етапи та методи самовиховання.
65. Особливості формування правильної самооцінки та потреби в досягненні успіхів.
66. Моральне виховання дітей.
67. Організація індивідуальної роботи з педагогічно запущеними дітьми.
68. Поняття навчіння, навчання, учіння.
69. Рівні та типи навчіння та його особливості в різні вікові періоди.
70. Психологічні основи теорій навчання.
71. Аналіз основних типів навчання.
72. Загальна характеристика видів навчання.
73. Механізми та зміст навчання.
74. Формування знань, умінь і навичок.
75. Психологічна структура учбової діяльності.
76. Формування мотивації учбової діяльності у різні вікові періоди.
77. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.
78. Чинники ефективності навчання.
79. Педагогічні здібності вчителя.
80. Структурні компоненти педагогічної діяльності.
81. Стили педагогічної діяльності, їх характеристики.
82. Керівництво дитячими групами і колективом.
83. Соціально-психологічні основи організації групової діяльності дітей.
84. Стили керівництва педагогічним колективом.
85. Організація і стимулювання роботи членів педагогічного колективу.
86. Попередження і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу.
87. Сутність педагогічного спілкування, його функції.
88. Конфліктогенні педагогічні ситуації. Особливості педагогічних конфліктів.
89. Ефективність та культура педагогічного спілкування.
90. Психологічні особливості педагогічної саморегуляції.